"Melodiji u Kuluri" ta' Ġorġ Pisani

Studju kritiku ta' C. Lia

Poeta maħbub minn kulħadd raġa' għolla leħnu darba oħra biex isemmgħalna għanjiet qalbu. Wara xi ftit tal-bruda li jġibu magħhom is-snin tal-gwerra, Ġorġ Psani beda jqassat mill-ġdid il-poeżiji tiegħu, illi huwa ġabar fil-kotba *Waltz tad-dellijiet* (1949) li fih biss mitt sunett u *Melodiji u kuluri* (1953) li fih poeżiji ta' kull għamla u li fuqu ser nitħaddtu.

Kif wieħed jista' jifhem mill-istess titlu "Melodiji u kuluri," l-ambizjoni ta' Pisani f'dan il-ktieb mhija xejn kbira. L-iskop tal-poeta mhuwiex li jheġġeġ lill-qarrejja tiegħu għal

xi egħmil qalbieni jew patrijottiku, għax donnu demmu bired u tilef is-sħana tal-ħeġġa. Iżda huwa donnu ried, u tabilħaqq irnexxielu, illi jinterpreta b'poeżija safja l-melodiji sbieħ u l-kuluri mżewqa li jgħammru ġo moħħu. U tabilħaqq dawn il-melodiji u kuluri huwa jarahom kullimkien madwaru, imma l-iżjed fi ħdan in-Natura fejn moħħu jista' jimraħ iżjed fil-bogħod, u minn fejn huwa jieħu l-iżjed ix-xrara ta' l-ispirazjoni. Għalhekk ma nistax niżbalja jekk jien, imħabba dawn il-poeżiji, nsejjaħ lil Pisani poeta tan-Natura; għaliex f'dawn il-poeżiji huwa jidher mhux imniġġes mit-tħassir u s-sofistikazjoni tad-dinja moderna; iżda għall-kuntrarju, l-għajn tal-ispirazjoni tiegħu, hi tant bla nikta, illi tista' tistħajjilha illi għadha fl-istat primittiv tagħha.

Il-kwalità ta' din il-poeżija tiddivrenzja lil Pisani minn kull poeta ieħor. Ċertament klassiku ma hux, u lanqas tista' ssejjaħlu romantiku sa barra. Ir-romantiċi ingliżi, mbergħna għall-klassiċiżmu ta' missirijiethom, warrbu kull konvenzjoni poetika u fasslu poeżija ġdida. Il-karattri tan-nies li pinġewlna, tista ssejħilhom nies tal-ħolm; per eżempju, xi kavallier li jisraq xebba minn ħalq l-egħdewwa, jew xi baħħar li mitluf f'nofs baħar bla qies jara l-mewt u 'l seħbitha jaqtgħu x-xorti biex jaraw min minnhom ser jirbaħ lilu. Iżda r-romantiċi kellhom ġibda kbira għan-natura, u din il-ġibda kienet għalihom, kif igħid Wordsworth, imħabba għall-veru sens tal-kelma. Ir-romantiċi kienu wkoll jiflu l-ħsibijiet l-aktar profondi ta' ruħhom, igħannu fin-niket u fil-ferħ skond it-tiġrib li jkunu għaddejjin minnu. Issa, jekk nipparagunaw din il-kwalità ta' poeżija mal-kwalità ta' poeżija fil-Melodiji u Kuluri, jista wieħed iqarras wiċċu u jgħid li din mhix veru romantika. Iżda b'daqshekk il-ġieħ ta' Pisani mhux ser jiġġarraf, għaliex l-intenzjoni tiegħu ma kenitx li jikteb poeżija romantika kif fehmuha l-poeti tas-seklu dsatax, iżda poeżija romantika kif fehemha hu.

Il-"Melodiji u Kuluri" jibda bi "Preludio". F'din il-poeżija nsibu l-ewwel aħbar fuq l-istat intelletwali tal-poeta, li jifraħ bil-miġja taż-żerniq li jġib miegħu l-ġmiel u l-ħajja. Huwa jibqa' mistagħġeb bil-ġmiel ta' "Ommna n-Natura" fejn jisma' l-"għana nebbieħi u ferrieħ" u jara s-"sema kif sar lewn il-kuluri." It-tieni poeżija, msejħa "Rapsodija" hija wkoll ta' l-istess element deskrittiv, iżda fiha l-immaġinazjoni hija iżjed imħaddma. Il-poeta qisu qabad pinzell f'idu u beda jpitter fuq it-tila xena tar-Ramla t'Għawdex "imħanna ġewwa n-nagħsa ta' misteru", u maħsula bid-dawl ta' qamar, fil-waqt li Calypso, hi u tibki l-maħbub tagħha tgħid:— "Mingħajr imħabba l-ħajja/hi mewt fid-dinja tagħna". Mal-mixi tal-qamar ix-xena

titbiddel, u r-Ramla tidher miżgħuda bil-vilel Rumani, u l-ħajja rumana kif joħolmuha l-poeti, tinfirex quddiemna. Iżda l-qamar baqa' miexi u x-xena nqalbet u dehret dehra tan-niket u d-demm, fejn il-Maltin kienu jitqabdu mal-Musulmani li fl-aħħar kellhom jaħarbu "bil-għajb mgħobbijin". Din il-poeżija ma tistax ma togħġobx għax fiha Pisani jidher bl-immaġinazjoni ħajja u friska, jofroq iż-żmien u jqajjem l-imgħoddi.

Sabiex inżommu l-istess linja ta' kritika jeħtieġ li naqbżu għall-poeżija "Il-Festa ta'Kuluri". Hawnhekk il-poeta jħalli l-ġwienaħ tal-ħsieb jaħarbulu wisq minn idejh, u għalkemm il-poeżija hija kurjuża u nteressanti, jonqosha dik l-unità li teħtieġ poeżija tajba. L-iskop tal-poeta, ma għandniex xi ngħidu, kien li jiċċelebra l-festa tal-kuluri diversi; żda hawnhekk għamel iżjed minn dan u daħħal elementi fantastiċi u assurdi bħall-Imħabba li twieldet miż-żwieġ tas-Sbuħija u l-kulur aħmar. Il-ħsibijiet ukoll, għalkemm ħafna minnhom poetiċi, bħal "Spirtu ta' kull ferħ, idea eterna/is-saħħa tal-bnedmin", huma ħafna drabi xejn iżjed minn sthajjil astratt imlibbes bil-konkret, illi x'aktarx idaħħak milli jimpressjona s-sens artistiku. Din il-poeżija jonqosha wkoll motiv predominanti li ġiegħel il-poeta jikteb u li l-qarrej jifhem u jibqa' jiftakar. Mhux hekk iżda ngħidu għall-"Festa tal-Baħar". Dik il-poeżija donnha ispirata mill-misterju ta' kif it-tlitt gżejjer żgħar tagħna baqgħu jgħumu f'wiċċ l-ilma wara li l-għonq, li kien jgħaqqad iż-żewġ kontinenti flimkien intilef taħt il-baħar. Il-poeta jidher ukoll li jrid jiċċelebra l-ġmiel tad-dgħajsa nazzjonali t'Għawdex billi jisthajjel il-Baħar mibdul fi tfajjel kuntent li jagħżel bħala ġugarell tiegħu dgħajsa tal-latini mgħobbija bl-uċuħ t'Għawdex. F'din il-poeżija mela, nsibu mhux biss deskrizjoni ħajja iżda wkoll dak il-ferħ patrijottiku li l-poeta jħoss meta jibda jikxef ġmiel art twelidu.

Dawn huma l-poeżiji l-aktar importanti kemm ukoll l-itwal fil-ktieb "Melodiji u Kuluri." F'dawn il-poeżiji l-poeta jurina s-sinċerità tal-ħsibijiet tiegħu, għax huwa jfawwar qalbu bil-ferħ meta jilmaħ ġmiel in-natura. Rajna kif moħħu qed ifittex biss fejn isib il-ġmiel: fis-sema, fil-baħar fl-art, fil-ħxejjex u fil-frott. Il-poeta huwa mitluf fi ġmiel il-Ħolqien u donnu minsi mill-bniedem u mill-attwalità tal-ħajja, jgħix rasu fil-kwiekeb.

Jekk issa naqbdu l-poeżija "Funeral" aħna nsibu 'l-poeta mhux iżjed ferħan u bil-ġmiel ta' madwarna, iżda mbergħen għall-ipokrisija tan-nies li juru mħabba u jħossu mibegħda. Il-veru mħabba qiegħda biss mal-Ħallieq "ġo dehra ta' ġmiel u dawl mimlija". Fil-poeżija "Bibien" li għandha valur letterarju żgħir ħafna, insibu lill-poeta jabbandunа t-tama tar-reliġjon u jaqa' f'apatija morali, kif jiġri ħafna drabi lill-poeti sensittivi. U fil-poeżija "Intermezzo" il-poeta nsibuh mifluġ u għajjien

mill-ħajja jgħajjat għajta ta' qsim il-qalb:—

fiha nar wisq, fiha nar wisq ġo fiha".

"Niċħadha diż-żgħożija,

Din il-poeżija timpressjonak, għax hi verità tal-ħajja li fiż-żgħożija l-bniedem jiġi mġarrab minn forzi qliel wisq.

Il-poeta nsibuh ukoll ħafna drabi f'attitudni riflessiva. Insibuh jifraħ bid-don tal-poeżija, għax, kif igħid hu, meta "ħsiebi jixgħel" u "jiddawwal bid-dija", "tal-ħajja ta' kollox inħossni sultan."

F'"Għanjiet" imbagħad igħidilna li hu mhux la kemm jaqbad u jikteb il-poeżija, għax din trid moħħ f'loku u qalb imqanqla. Il-poeta jħobb ukoll jitbekka fuq il-ħajja li għaddiet u dik l-enerġija ta' dari li tilef għal dejjem. Fl-età tiegħu diġa beda jara l-imgħoddi bħall-ħolma u li ġej imdallam fl-inċetezza.

Poeżiji ta' mħabba għas-sess l-ieħor ftit insibuhom f'dan il-ktieb. "Tnehida" hija poeżija tassew milquta anzi nista' nsejjħilha klassika għaliex tixbaħ il-liriki ta' Tibullus. L-imħabba hija kwieta u rżina u mhi xejn imqarba u vulgari. Interessanti wkoll il-poeżija qasira "Għanja ta' nkejja", l-aktar, iżda, meta tkun taf xi ftit mill-ħajja ta' l-awtur. Mhux darba u tnejn il-poeta beka l-imħabba miċħuda.

"Fil-"Melodiji u Kuluri" nsibu lil Pisani jesperimenta wkoll f'poeżiji reliġjużi b'risultat artistiku daqsxejn dubbjuż. Bħala l-poeta nazzjonali t'Għawdex, kien xieraq li jieħu f'idejh il-kitba ta' poeżiji għall-okkażjoni reliġjuża bħal dik ta' meta ħadu l-kwadru mirakuluż tal-Madonna ta' Pinu ġewwa l-belt Vittorja. Iżda l-poeta, għalkemm qeda dmiru sewwa bħala kittieb, sab li naqaslu dak l-entużjażmu poetiku u dik l-inspirazjoni mqanqla li wera drabi oħra. Li tikteb poeżija reliġjuża tajba hi xorti li tmiss lil ftit poeti u jidher li Pisani kellu minnha ftit wisq. Għax għalkemm fl-"Għanja tal-merħba" il-poeta juri mħabba lejn il-Madonna, huwa ma jurix dik il-qawwa ta' ħsieb li nsibulu f'poeżiji oħra. "L-ewwel Ġebla" hi wkoll poeżija maħduma għall-okkażjoni speċjali Sabiħa tismagħha minn kor tajjeb tat-tfal, iżda hija tedjuża u prożajka meta taqraha. Fuq kollox ma fiha l-ebda xrara ta' ispirazjoni. Iżda fil-poeżija "Omm u Omm" issibu li ħoloq kwadru ħaj minn żewġ ġrajjiet kbar fil-Bibbja. Din hi waħda mill-aħjar poeżiji reliġjużi ta' Pisani għax fiha konċentrazzjoni tal-ħsieb u kuntatt tajjeb bejn l-omm ta' Najru u l-Omm tal-Kalvarju.

Mill-ftit li rajna, mela, nistgħu ngħidu li Pisani fil-"Melodiji u Kuluri" hu poeta li jersaq ħafna lejn ir-romantiċi billi jmur fin-natura biex isib il-ġmiel, l-ordni u l-imħabba, billi jifli r-ruħ tiegħu fil-ferħ u fil-nemm, u billi jippurtah ftit mill-problemi li jħabbtu l-bniedem. Iżda għalkemm Pisani jersaq ħafna lejn

ir-romantiċi, huwa ma jsir qatt poeta romantiku kif nifhmuh mill-istudju tal-poeżija tas-seklu dsatax.

Ġorġ Pisani, minn barra minn fid-drammi soċjali tiegħu, jidher li qatt ma ħabbel rasu bi problemi filosofiċi jew morali, illi llum, f'dinja ta' nkwiet u ta' idejat imħallta, jistgħu jħabbtu mhux lil wieħed u tnejn, iżda lil ħafna u ħafna. Illum hemm bżonn illi kulħadd ikun appostlu, u l-arti, bħala parti integra minn ħidmiet il-Bniedem, hemm bżonn li tiġi mħaddna għal skopijiet intellletwali u fejjieda u ta' siwi morali u reliġjuż għal kulħadd. Hemm bżonn li l-artisti tagħna jaħdmu bl-istess sistema organizzat ta' dawk l-artisti li mhumiex magħna. Kif l-artisti anti-kristjani u pagani jinqdew bil-ġmiel biex iħassru l-ġenerazjoni li tielgħa, u kif huma jinqdew bl-arti sabiex il-valuri immorali jieħdu post il-valuri morali, sakemm iġibu lill-umanità taħt bandiera waħda ta' materjaliżmu u paganiżmu, hekk ukoll l-artisti Nsara għandhom jagħmlu appell, bis-sbuħija tal-Arti, lis-sentimenti reliġjużi u morali tal-ġenerazjoni ta' żmienna.